

5. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. – К.: Радянська школа, 1949. – 416 с.

6. Шаталов В. Ф. Педагогическая проза. – М.: Педагогика, 1980. – 95 с.

УДК 378.013 (330)

Іванченко Є.А.

СИСТЕМА ІНТЕГРАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Анотація. У статті наведено вдосконалену загальну структуру системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів та структури рівнів навчально-виховного середовища названої системи.

Аннотация. В статье представлена усовершенствованная структура системы интегративной профессиональной системы подготовки будущих экономистов и структуры уровней учебно-воспитательной среды названной системы

Annotation. The article presents improved structure of the system of the integrative professional system of preparation of future economists and structure of levels of teaching-educational environment of the adopted system.

Ставлення суспільства до системи освіти не є незмінним: періоди задоволення чергуються із періодами критики щодо якості викладання, змісту освіти, рівня професійної майстерності викладачів та випускників, якості підготовки кадрів тощо. Така ситуація повністю природна та обумовлена політичною, соціальною економічною ситуацією як у державі, так і у світі. Не є винятком й система професійної підготовки майбутніх економістів, яка має узгодити вимоги роботодавців, які потребують компетентних фахівців відразу після закінчення навчального закладу, адже помилки фахівців галузі економіки та фінансів мають катастрофічні впливи як на окреме підприємство, так й на економіку та суспільство в цілому; випускників, які бажають гарантій їхнього працевлаштування за отриманою спеціальністю із гідною зарплатнею, викладачів, які, окрім рутинної роботи прагнуть творчо розвиватись, виходячи за межі традиційних видів, методів, засобів та форм навчання, що часто призводить до конфліктів з адміністрацією навчального закладу, займатись науковою роботою тощо; суспільства, яке вимагає від випускників зрілості щодо виконання соціальних ролей.

Отже, система професійної підготовки майбутніх фахівців має задовольнити всі вимоги суспільства, роботодавців, студентів, викладачів, не конфліктувати із існуючою системою освіти, а шляхом малих реформ призвести до суттєвих змін якості освіти майбутніх фахівців.

Спробу розв'язати зазначену проблему щодо освіти фахівців галузі економіки та фінансів зроблено нами при створенні системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (СІПП МЕ), під якою ми розуміємо динамічну, цілеспрямовану, нерівноважну, відкриту, нелінійну систему, яка може бути як керованою, так і самоорганізуючою; відповідну попитам сучасного ринку праці, здатну мобільно реагувати на зміни в політичній, економічній та соціальній ситуації, на зміни в освіті, передбачати перспективний розвиток спеціальності.

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про активну роботу в напрямку реформування освіти фахівців галузі економіки та фінансів:

– формуванню окремих компетентностей економістів були присвячені роботи О. М. Гончарової (інформатичних компетентностей) [2], Л. М. Дибкова (професійна компетентність) [3], Ю. О. Семенчука (англомовна лексична компетенція) [12] та ін.;

– організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх економістів розглядалась С. М. Кустовським [7] (дидактичні умови організації), Е. А. Мірошниченко [9] (організація самоосвіти студентів економічного ВНЗ) та ін.;

– методика вивчення окремих дисциплін при навчанні економістів досліджувалась Л. І. Нічуговською [10] (основи математичної освіти студентів), Г. С. Пастушок (математика) [11] та ін.;

– окремі види, методи, засоби та форми навчання економістів пропонували використовувати Н. В. Захарченко [4] (ділові ігри), О. В. Кареліна [6] (дистанційне навчання), Л. Д. Медведєва [8] (комплекс інтеграційних дидактичних ігор), Л. О. Шипулина [14] (нові інформаційні технології задля формування професіоналізму) та ін.;

– питання неперервної освіти економістів вивчали О. А. Булавенко [1] (проектування змісту та технології), В. Д. Стасюк [13] (професійна підготовка майбутніх економістів у комплексі “школа – вищий заклад освіти”) та ін.,

Проте це були окремі наробки, які хоч і підвищували ефективність навчання економістів та якість їхньої професійної підготовки, задавали напрями реформування освіти економістів, але були розрізнені, не мали системності та спадковості, вирішували окремі питання, які не могли зарадити всій системі професійної підготовки майбутніх економістів.

Разом з цим, аналіз наукової літератури дозволив дійти висновку, що СІПП МЕ частиною системи вищої професійної освіти й розвивається під впливом провідних світових тенденцій, соціально-економічних, суспільно-політичних та культурних змін в Україні, тенденцій у розвитку соціальної та економічної політики, економічної науки, педагогіки, психології.

Вирішення проблеми щодо сутності та структури системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, загальної характеристики її складових та факторів, що на неї впливають, було розпочато в публікації автора [5], де подано загальну структуру названої системи та структуру її інтеграційного (I) рівня, але структури стратегічно-тактичного (II) та тактично-оперативного (III) рівнів наведено не було, також нами дещо скореговано загальну структуру пропонованої системи.

Метою статті є відтворення зміненої загальної структури системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів та її рівнів.

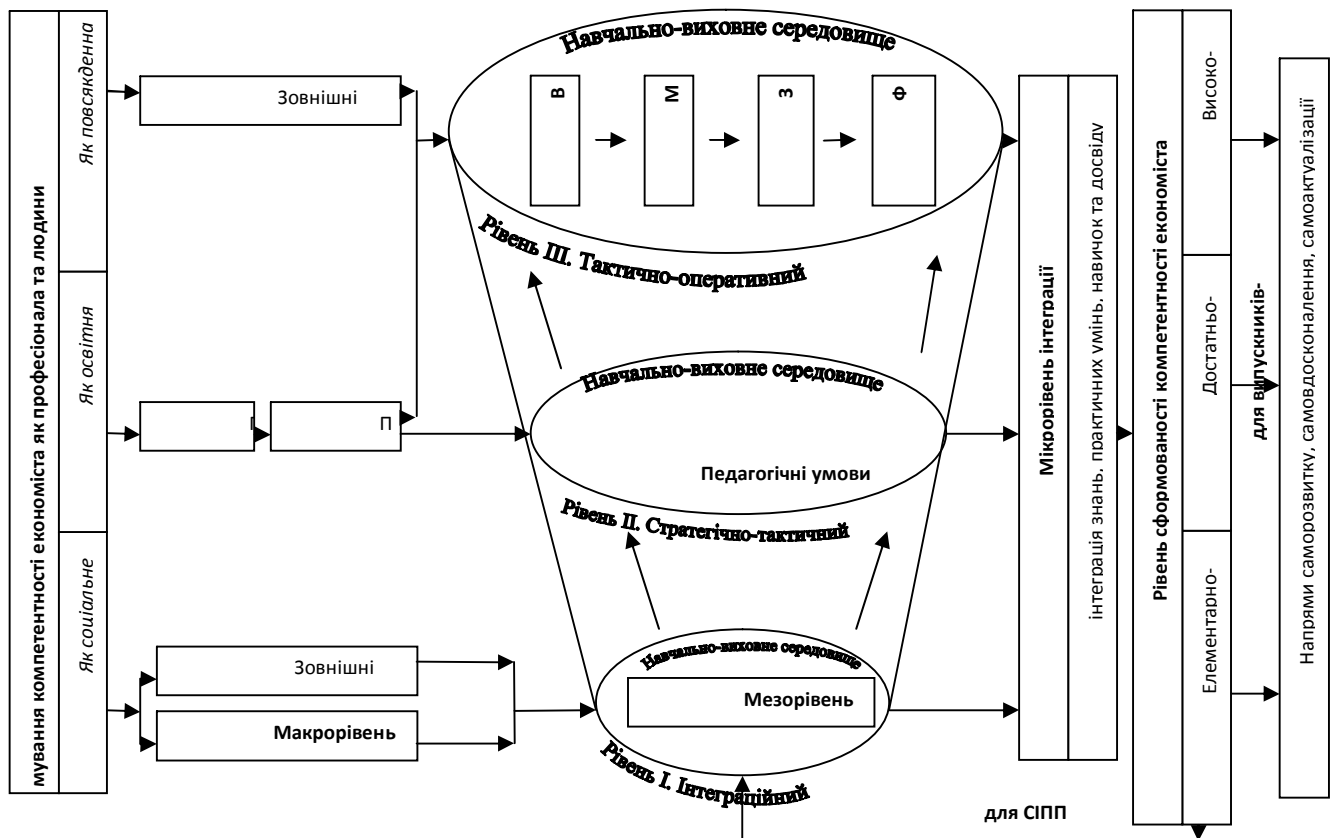

Рис. 1. Загальна структура СІПП МЕ

Спочатку наведемо змінену загальну структуру (рис. 1). У складі СІПП МЕ залишилися незмінними мета (формування компетентності економіста як професіонала та людини), підходи (синергетичний, компетентнісний, особистісно орієнтований та ітераційний),

принципи, зовнішні фактори (світовий інформаційний простір; ринок праці; ринок освітніх послуг; критерії відбору студентів; інтеграція України у європейський економічний та освітній простір), навчально-виховне середовище, що складається з трьох рівнів (інтеграційного, стратегічно-тактичного та тактично-оперативного), які наповнені відповідним змістом; результат (рівні сформованості компетентності економіста: елементарно-інтегративний, достатньо-інтегративний та високо-інтегративний) та систему зворотних зв'язків.

Зазнала змін саме система зворотних зв'язків. Раніше ми передбачали зміни лише у навчально-виховному середовищі, тобто корекції підлягала сама система, яка продукувала випускників із відповідним рівнем сформованості компетентності економіста. В залежності від кількості студентів на відповідних рівнях при наступній ітерації навчально-виховного середовища переглядались структурні складові рівнів, вносились зміни до форм навчання, як до останнього компоненту створеної системи, який ввібрав у себе весь вплив створеної нами системи. Це вважалось корисним для підвищення ефективності системи та для навчання наступних поколінь економістів.

Однак студенти як відкриті самоорганізуючі системи, зазнавши впливу СПП МЕ, залишались без рекомендацій щодо подальшого розвитку, отже, після спілкування із викладачами, які брали участь в експерименті, представниками Науково-методичної ради вищих навчальних закладів Міністерства фінансів України та роботодавцями, в системі зворотних зв'язків нами було передбачено продовження індивідуальної траєкторії формування компетентності економіста поза навчальним закладом у вигляді напрямів саморозвитку, самовдосконалення та самоактуалізації для випускників-економістів незалежно від рівня сформованості їх компетентності.

Таким чином, після першої ітерації навчально-виховного середовища напрями подальшого розвитку надаються як самій системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, так і “продуктам” цієї системи – випускникам, які з підсистем СПП МЕ виокремлюються в самостійні системи, що динамічно розвиваються згідно вже своєї життєвої мети, але спираючись на попередній досвід, отриманий за час перебування в навчальному закладі, та індивідуальну траєкторію.

Зауважимо, що задля отримання читачами цілісного уявлення про систему інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів ми наводимо всі рівні навчально-виховного середовища, хоча структура I рівня відображена в публікації автора [5].

Отже, запропонована система має мету – формування компетентності економіста як професіонала та людини, для досягнення якої повинна мати певні можливості – засоби досягнення цілі. А засоби, ресурси, необхідні для забезпечення формування компетентності економіста як професіонала та людини, дає нам навчально-виховне середовище, побудоване на ґрунті мезорівня інтеграції, під впливом зовнішніх факторів й макrorівня інтеграції з урахуванням певної підсистеми принципів; являє собою просторову фігуру, в якій ми виділяємо три рівні (інтеграційний, стратегічно-тактичний, тактично-оперативний), котрі є перетинами, обумовленими впливом зовнішніх факторів, а весь інший об'єм заповнено зв'язками між відповідними перетинами; пронизано ідеями розуміння студента як самоцінності, створення умов для самоорганізації, самореалізації та творчого розвитку особистості молодшої людини.

I рівень (інтеграційний). Мета функціонування запропонованої системи на I рівні трансформується згідно соціальному замовленню завдяки впливу зовнішніх факторів (“світовий інформаційний простір”, “ринок праці”, “ринок освітніх послуг” та “критерії відбору студентів”). Інтеграційний рівень утворюється внаслідок перетину навчально-виховного середовища з глобальними інтеграційними процесами та зовнішніми факторами шляхом інтеграції (див. рис. 2) і містить макrorівень, який забезпечує зовнішню інтеграцію СПП МЕ.

Види інтеграції з макrorівня входять до навчально-виховного середовища системи і стають підґрунтям мезорівня, процес переходу створює внутрішню інтеграцію системи.

Види інтеграції з мезорівня забезпечує зовнішню інтеграцію індивіда та переходять у мікрорівень. Процес переходу створює внутрішню інтеграцію індивіда, що призводить через інтеграцію знань, практичних умінь, навичок та досвіду діяльності до формування відповідного рівня компетентності економіста.

II рівень (стратегічно-тактичний, рис. 3).

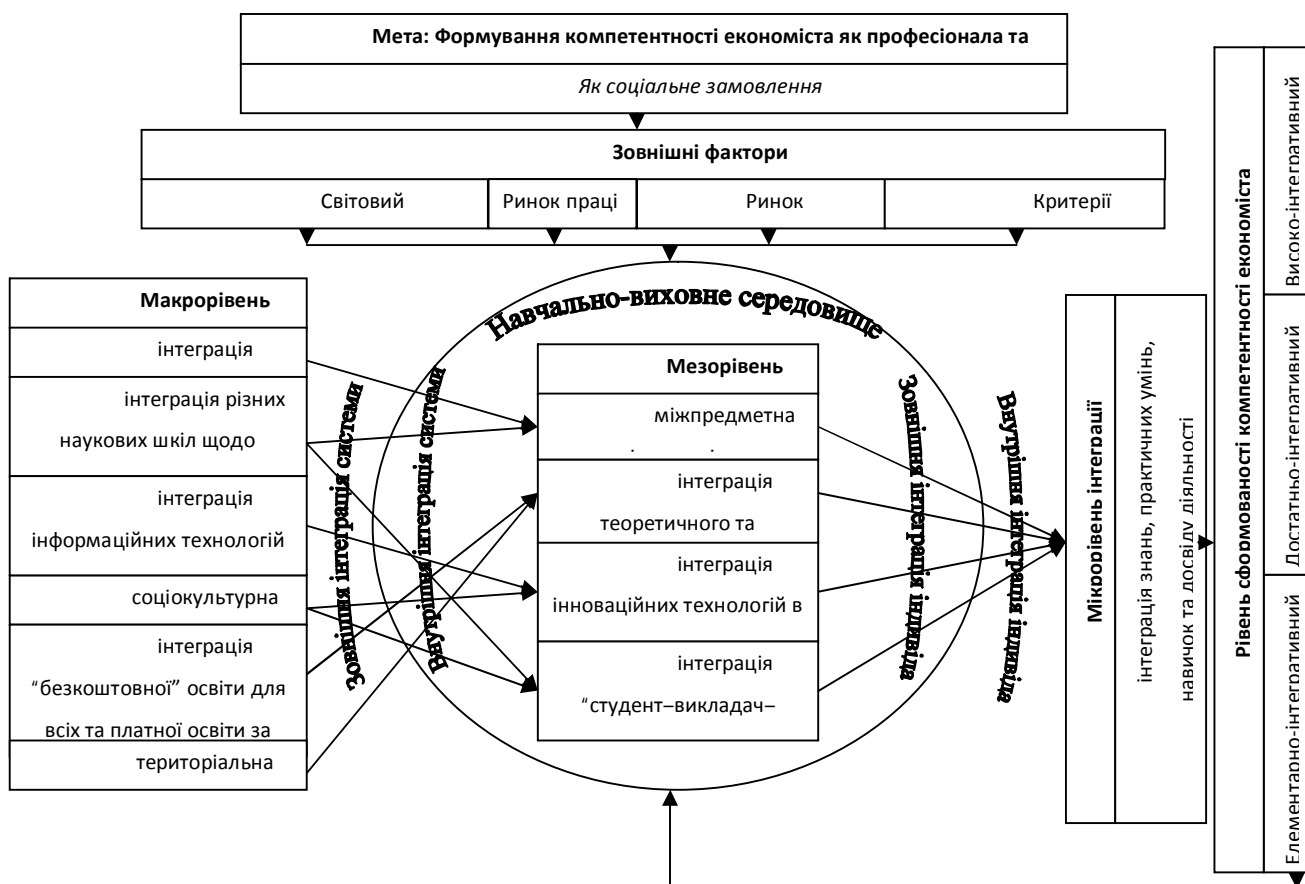

Рис. 2. Структура системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (рівень I)

Мета функціонування системи трансформується під впливом запитів до освіченості студентів. Стратегічно-тактичний рівень створюється внаслідок перетину навчально-виховного середовища з принципами побудови системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, які є наслідком синергетичного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого та ітераційного підходів на ґрунті спеціально визначених принципів. Підсистема принципів як стратегічна складова СПП МЕ, яка складається з принципів самоорганізації, трансценденції, узгодженості, свободи вибору, відкритості, двоїстості, цілісності картини світу (надає синергетичний підхід); метазнань та фундаменталізації, інтеграції, професійної мобільності, адаптивності, інтегративності (надає компетентнісний підхід); толерантності, соціалізації, варіативності, креативності професійної поведінки (надає особистісно-орієнтований підхід); гнучкості використання інноваційних та інформаційних технологій, узгодження фахового рівня викладачів з впровадженням СПП МЕ, якості, контролю за процесом формування компетентності економіста (надає ітераційний підхід), входить до навчально-виховного середовища перетворюючись на педагогічні умови, які складають I тактичну складову. Нами визначено наступні педагогічні умови, які сприятимуть реалізації мети нашої системи, як-от:

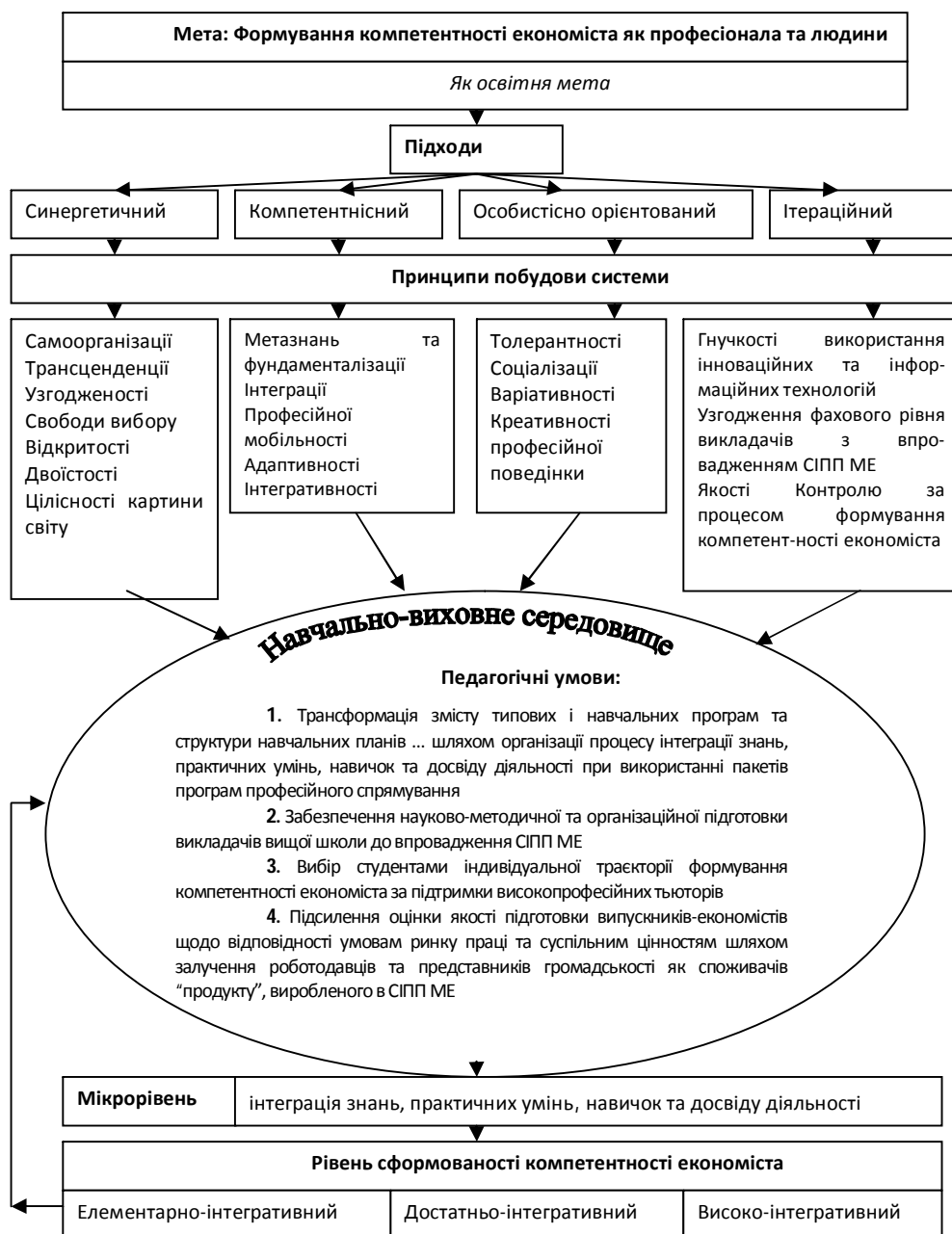

Рис. 3. Структура системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (рівень II)

1) трансформація змісту типових і навчальних програм та структури навчальних планів підготовки бакалаврів та спеціалістів галузі знань "Економіка та підприємництво" шляхом організації процесу інтеграції знань, практичних умінь, навичок та досвіду діяльності при використанні пакетів програм професійного спрямування;

2) забезпечення науково-методичної та організаційної підготовки викладачів вищої школи до впровадження системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів;

3) вибір студентами індивідуальної траєкторії формування компетентності економіста за підтримки високопрофесійних тьюторів;

4) підсилення оцінки якості підготовки випускників-економістів щодо відповідності умовам ринку праці та суспільним цінностям шляхом залучення роботодавців та представників громадськості як споживачів "продукту", виробленого в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів.

Реалізація педагогічних умов забезпечить інтеграцію знань, практичних умінь, навичок

та досвіду діяльності, отже сформованість відповідного рівня компетентності економіста.

III рівень (тактично-оперативний). Мета функціонування системи трансформується під впливом повсякденних дій щодо проведення процесу навчання та виховання. Тактично-оперативний рівень створюється внаслідок перетину навчально-виховного середовища з зовнішнім фактором “інтеграція України у європейський економічний та освітній простір” та підсистемою принципів шляхом наповнення конкретними видами (II тактична складова), методами, засобами та формами навчання, які забезпечують інтеграцію знань, практичних умінь, навичок та досвіду діяльності (тобто є вихід на мікрорівень інтеграції), що призведе до формування відповідного рівня компетентності економіста. Наочно структуру III рівня наведено на рис. 4.

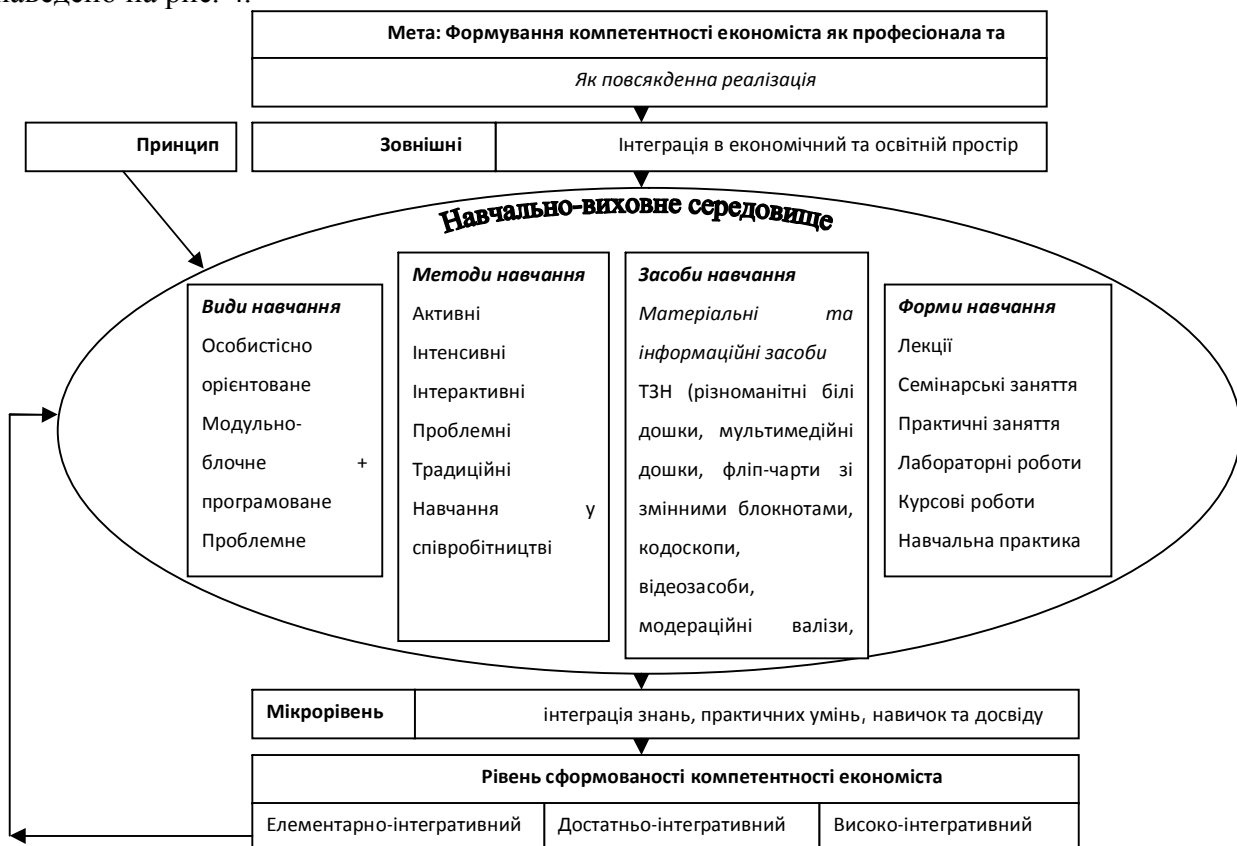

Рис. 4. Структура системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (рівень III)

Усі перетини навчально-виховного середовища мають вихід на мікрорівень (тобто на індивіда), що призводить через інтеграцію знань, практичних умінь, навичок та досвіду діяльності до формування відповідного рівня компетентності економіста. Адже знання породжується в культурі та науці, відтворюється воно у навчанні (різноманітними дидактичними засобами), а використовується в соціальній практиці. Використання та застосування знань у продуктивній формі – основа для формування компетенцій. Отже, інтеграція знань, практичних умінь, навичок та досвіду діяльності призводить до формування компетентності економіста, яка є існуванням знань, вмінь та навичок у вигляді професійних та соціальних практик. Сформованість компетентності економіста може бути діагностовано на трьох рівнях: елементарно-інтегративному, достатньо-інтегративному та високо-інтегративному.

Діагностика рівнів сформованості компетентності економіста здійснюється за авторською методикою оцінювання компетентності економіста в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, яка враховує як традиційне оцінювання знань, умінь та навичок у вигляді оцінок за предметами, так і спеціальні методики, тести, опитувальники тощо.

Таким чином, нами відтворено відредаговану структуру системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів та структуру рівнів навчально-виховного середовища названої системи. Подальші розвідки вбачаємо у створенні експериментальної системи та технології впровадження зазначеної системи.

Література

1. Булавенко О. А. Проектирование содержания и технологии непрерывного экономического образования в профессиональных учебных заведениях : автореф. дис. на соискание научн. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / О. А. Булавенко — Брянск, 2007. — 42 с.
2. Гончарова О. М. Теоретико-методичні основи особистісно-орієнтованої системи формування інформатичних компетентностей студентів економічних спеціальностей : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання (інформатика) / О.М. Гончарова. — Київ, 2007. — 40 с.
3. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Л. М. Дибкова. — Київ, 2006. — 20 с.
4. Захарченко Н. В. Педагогічні умови використання ділових ігор у підготовці майбутніх економістів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Н. В. Захарченко. — Вінниця, 2006. — 20 с.
5. Іванченко Є. А. Сутність та структура системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів / Є. А. Іванченко. // Наука і освіта. — Одеса, 2008. — Вип. 8-9. — С. 144-150.
6. Кареліна О. В. Формування умінь з інформаційних технологій у процесі дистанційного навчання студентів вищих економічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / О. В. Кареліна. — Тернопіль, 2005. — 20 с.
7. Кустовський С. М. Дидактичні умови організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх економістів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / С. М. Кустовський. — Вінниця, 2005. — 20 с.
8. Медведева Л. Д. использование комплекса интеграционных дидактических игр в процессе подготовки экономистов : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Л. Д. Медведева. — Барнаул, 2000. — 14 с.
9. Мирошниченко Э. А. Организация самообразования студентов экономического ВУЗа : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Э. А. Мирошниченко. — Брянск, 1998. — 14 с.
10. Нічуговська Л. І. Науково-методичні основи математичної освіти студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Л. І. Нічуговська. — К., 2005. — 36 с.
11. Пастушок Г. С. Методика вивчення математики на економічних факультетах вищих закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання математики” / Г. С. Пастушок. — К., 2000. — 20 с.
12. Семенчук Ю. О. Формування англійської лексики компетентності у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання: германські мови” / Ю. О. Семенчук. — Київ, 2007. — 27 с.
13. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі “школа – вищий заклад освіти” : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / В. Д. Стасюк. — Одеса, 2003. — 20 с.

14. Шипулина Л. А. Формирование профессионализма будущих экономистов средствами новых информационных технологий : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального обучения” / Л. А. Шипулина. — Ставрополь, 2004. — 21 с.

УДК 371.333.001

Казаков Ю.М.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

***Анотація.** У статті розкрито сутність, структура медіаграмотності як важливої категорії медіаосвіти, визначено особливості формування медіаграмотності у сучасних соціокультурних умовах, провідні підходи до формування медіаграмотності у вищій школі відповідно до вимог Болонського процесу.*

***Аннотация.** В статье раскрыты сущность, структура медиаграмотности как важной категории медиаобразования, определены особенности формирования медиаграмотности в современных социокультурных условиях, ведущие подходы к формированию медиаграмотности в высшей школе в соответствии с требованиями Болонского процесса.*

***Annotation.** The article highlights both the crux and the structure of media-literacy as an important category of media-education in the contemporary socio-cultural situation. The author outlines the main approaches to the formation of media-literacy at higher education establishments due to the principles of the Bologna Process.*

Актуальність звернення до медіаосвіти у сучасному соціокультурному просторі зумовлена багатьма чинниками, серед яких провідними можна визначити такі:

- насиченість сучасного суспільства засобами масової інформації, високий рівень споживання медіапродукції;
- ідеологічне значення медіа, їх вплив на свідомість суспільства;
- швидке зростання кількості медіаінформації, ускладнення механізмів управління медіапростором,
- зростання значення візуальної комунікації та інформації в усіх галузях життя людини;
- поширення національних та міжнародних процесів приватизації інформації (Л.Мастерман);
- прогностична функція медіосвіти, що полягає у всебічній підготовці школярів та студентів з урахуванням вимог майбутнього.

Теорія і практика медіаосвіти в сучасному педагогічному дискурсі стає предметом наукового дослідження багатьох учених, активізує увагу до широкого кола проблем: дослідження мас-медіа в цілому, моделей і методів медіаосвіти (Д. Бекінгем, Л. Зазнобіна, Д. Консідайн, Л. Мастерман, С. Пензін, Ю. Усов, О. Федоров, О. Шариков, Е. Харт, Р. Хоббс та ін.), психолого-педагогічні дослідження з питань медіаосвіти (Л. Баженова, О. Баранов, О. Бондаренко, К. Ворсноп, Н.Габор, Л. Зазнобіна, Р. Куїн, О. Спічкін, О. Федоров, О. Шариков та ін.); роль засобів масової комунікації у вихованні учнівської молоді (С. Дорогий, В. Лизанчук, Т. Свистельников, Г. Усова), вітчизняний та світовий досвід медіаосвіти (А. Дилижан, О. Нечай, О. Самарцев, О. Шариков, Є. Черкашин).

Мета статті – визначити особливості медіаграмотності як компоненту професійної культури сучасного фахівця.

Певні методологічні труднощі у визначенні змісту, форм і методів медіаосвіти пов'язані із загальними проблемами, наявні сьогодні у науковій гуманітарній сфері. Так, сьогодні відсутня загально визнана теорія масової комунікації (є численні теорії різного